

Zubereraren eta biarneraren arteko harremanez: lexiko mailegatua eta ahoskatzea - Lehen balantzea

Jean-Baptiste Coyos

► To cite this version:

Jean-Baptiste Coyos. Zubereraren eta biarneraren arteko harremanez: lexiko mailegatua eta ahoskatzea - Lehen balantzea. " Pirinioetako hizkuntzak: lehena eta oraina " Euskaltzaindiaren Nazioarteko XVI. Biltzarra - Iruñea /Pamplona 2008, 2008, Iruñea / Pamplona, Espainia. 26, pp.919-949, 2011. <artxibo-00353434v3>

HAL Id: artxibo-00353434

<https://artxiker.ccsd.cnrs.fr/artxibo-00353434v3>

Submitted on 4 Aug 2011

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Zubereraren eta biarneraren arteko harremanez: lexiko mailegatua eta ahoskatzea — Lehen balantzea

JEAN-BAPTISTE COYOS
IKER, CNRS — UMR 5478 — Baiona

Euskararen eta Gaskoiniako okzitanieraren arteko harremanak deskribatu izan badira ere, ikerketa asko egiteko dira oraino Pirinioetako bi hizkuntza ez jatorrikide horien arteko harremanak ongi ezagutzeko.

Aurkezten dudan testua bidean den ikerketa baten lehen bilana da. Ikergaiaren azterketa bururatu ez dela esan nahi baita. Halere, eskuratu ditudan datu eta analisiak diren bezala ere interesgarriak direla uste dut.

1. Aitzin-solasa: Zuberoaren eta Biarnoaren arteko ukipen linguistikoez

Egin dudan ikerketa aurkeztu baino lehen Zuberoaren eta Biarnoaren arteko ukipen linguistikoez bi hitz erran nahi nituzke.

Erdi Aroko Zuberoan gaskoia hizkuntza administratiboa zela ezaguna da. Zuberoa Olorueko elizbarrutian zegoen, orain Olorue Baionakoari lotua da.¹ Zuberoako ohitura, *Costumes générales du Pays et Vicomté de Sole* delakoa (1520), gaskoiez idatzia zen, “dei kortez, Xiberoa Lannes edo Landetako ‘*sénéchaussée*’ delakoan zen, eta zombaiten ustez hanko epaileez entelegatü izateko gisan izkiribatü zen” (Davant 2008: 145). Halere, ohartaraz dezagun gaskoia Lapurdiko hizkuntza administratiboa izan zela ere eta luze-ago Nafarroa Beherean.

Biarnoarekiko giza harremanak eta harreman ekonomikoak hedatuak ziren. xx. mendeko hasiera arte, gazteentzat ohidura zen aprendiz gisa joatea, laborari izan dadin, zurgile izan dadin, etab. Orduan, ofizio baten ikastearen gain, biarneraren ikastea ere helburua zen. Ezkontze-harremanak aski ugariak ziren. Gaskoinarako urrutiko larre-aldaketak ohikoak ziren euskal artzain ba-

¹ Olorue / *Auloron*, zubereraz [olú(w)e].

tzuentzat. T. Eppherre-Etxebarnek, gure informatzaileetatik batek, tratulari biarnesak etxera etortzen ikusten zituen bere haur denboran. Euskara jakin gabekoak baitziren etxeko gizonek biarnera erabilten zuten pixka bat.²

Beraz euskararen eta gaskoiaren arteko ukipen aukerak asko ziren. Bi hizkuntza horiek luzaz kontaktuan izan baitira, harreman linguistikoko horiek orain agortuak izanik ere, hiztun asko elebidun oso edo hartzaile ziren. Zuberorako kasuan bederen, hizkuntzen alor denetan eraginak izan direla pentsa dezakegu.³ Ikerketa hau fonetikan, ahoskeran mugatuko da.

2. Ikerketaren kontestuz

Bi hizkuntza horien ukipenari buruz Txomin Peillenen lanak baditugu, bere biarnerari hitz mailegatuen bilduma (1998) bestek beste, Jean-Baptiste Coyosen emendakina (2001) eta azken honen mailegu horien sailkapena eremu kontzeptualeka (2006).

Artikulu honetan, maileguak fonetikaren ikuspuntutik aztertzen ditut, nola XXI. mendearen atarian hitz gaskoi horiek ahoskatzen diren, bai biarneraz (Olorueko eskualdean bereziki) eta bai ere zubereraz. Berrehun bat hitzen ahoskatzea baliatzen dut gutxi gorabehera, bokalen, kontsonanteen eta azentuazioaren gauzatzea sinkronian konparatuz bi hizkuntzetan. Konparaketa horrek argibide asko ekartzen dizkigu.

Noski beste euskalkiek hitz horietatik asko mailegatu dituzte ere. Adibide bakar bat: *desplazer*, zubereraz [deʃplazé], Axularren 1643ko *Geron* aurki daiteke. Zubererak, euskararen eremuko muga euskalki izanki, euskal eremu horren erdiko euskalkiek baino gehiago mailegatu duela pentsa dezakegu, eta hori bereziki ukitzen zuen gaskoi dialektoari, beraz biarnerari. Halere, Txomin Peillenen ustez, zubererak, oro har, ez du Ipar Euskal Herriko beste euskalkiek baino gehiago mailegatu (1998: 20). Horren arabera, beste ekialdeko hizkerek zubererak mailegatu dituen hitzetatik hiru laurdenak badituzte, eta euskalkiek denek horietatik asko ere (1998: 51).

Baina ikerketa eremua ongi mugatzeko nahian ez dut hemen aztertuko nola beste euskalki horiek bereganatu dituzten, nola biarnerari edo era zabala-

² Beste argibide batzuk harreman horiei buruz ikus Peillen (1998: 17-19).

³ Nafarroa Behereko kasuan ikus Martin Haasen fonologia eta gramatika adibide batzuk: (1990), (2002).

goan gaskoiari mailegatu dizkioten. Euskalkiek hurbilago ziren gaskoi hizkerai mailegatzen zietenela pentsa dezakegu. Honela, zubererak eta beste euskalkiek gaskoiari hitz bera ez diote beti mailegatu: oraiko euskara batuan *gona* badugu, *gòna* gaskoieraz, baina zubereran [k^hóta] *kota*, *còta* gaskoieraz, adibidez.

Ikerketa honen bidez, biarnerak, adstratu gisa, zubereran izan dituen eraginak agertzen zaizkigu, baina bai ere euskarak, zubererak gure kasuan, biarneran izan dituenak substratu eta gero ukipen-hizkuntza gisa. Bi hizkuntzen arteko ukipenak bi hizkuntzak eragin ditu, baina alor linguistiko ezberdinetan eta era ezberdin batez.

3. Hitz mailegatuei buruz

Gaskoiak zubererari sentimenduen, kalifikatzaileen (erdeinuzkoak ala ez), ekintza-izen eta aditzen, eguneroko tresna eta gauzen eremuari hitz asko eman dizkiola agertzen da. Alderantziz, ekarpena ahula da familiaren, erlijioaren, denboraren edo espazioaren eremuetan (Coyos 2006). Hitz mailegatu horien zati bat desagertu diren tresnei, teknikei lotua da eta, beraz, gero eta gutxiago ezagutuak dira. Orotara 1 600 mailegu zerrendatu ditut (Coyos 2006).⁴

Alderantziz, ezagutua da gaskoierak euskarari hitz gutxi mailegatu dizkiola.⁵ Grosclauden arabera gaskoiak euskal hitz horiek mailegatu ditu: biarn. *abarca* ‘abarka’, biarn. *agòr* ‘udazken’ cf. *agorril*, biarn. *auròst* ‘ehortzetako kantu’ (eusk. *auri* + *osti*, Rohlfs § 86), biarn. *bisquèra* ‘teilatuko gailur’ (eusk. *bizkar*), biarn. *sharre* ‘baliorik gabe’ cf. *txar*, biarn. *shingarra* ‘hirugihar’ cf. zub. *txinkor* (2000: 6).⁶ Toponomian ere noski, bereziki Biarnoko mendietakoan, euskal hitzak aurki daitezke.

Peillenek ohartarazten du: “Il est souvent difficile de distinguer les emprunts à l’occitan, ceux au latin d’Église, au latin populaire, au castillan... impossibilité de trancher entre l’occitan et le castillan, ces langues ayant réalisé des emprunts mutuels” (1998: 19). Ber gisan, Allièresek ere dio okzita-

⁴ Kopuru hori, oro har, hain handi ez da, beste hizkuntza batzuek mailegatu duten hitz kopuruari konparatuz.

⁵ Ikus Grosclaude (2000: 5-7), Allières (2001: 232). Rohlfsék ustezko hitz gehiago ematen ditu.

⁶ Erabiliak diren laburdurak: bat.: euskara batua, biarn.: biarnera, eusk.: euskara, fem.: femeninoa, gask.: gaskoia, lat.: latina, lat. ar.: latin arrunta, ok.: okzitaniera, plur.: plurala, sing.: singularra, zub.: zuberera.

nieraz: “(...) il est parfois malaisé, si la phonétique évolutive ne nous le révèle pas, de faire le départ entre des formations d’époque latine et d’époque romane” (2001: 184).

Kasu batzutan argi da zubererak gaztelaniari hitza mailegatu diola. Adib.: ‘palazio, jauregi’, *palatiu* lat., *palacio* gazt., [palásjo] *palazio* zub., [palé] [paláj] *palais*, *palatz* biarn. ; ‘prezio’, *prěĩum* lat., *precio* gazt., [présjo] *prezio* zub., [prěts] *prètz* biarn.

Noizbait, gaskoiak eta zubererak ez dute hitz latino bera mailegatu: ‘kantú’, *cantōr*, *ōris* lat., [k^hátóe] *kantore* zub., baina *cantione* lat., [kantsũ] / [kantsú] *cançon* biarn.

Beste aldiz ere mailegatu duten hitza forma ezberdinetan egin dute: ‘denbora’, *tempōra* lat. plurala, [dēbóa] *denbora* zub., aldiz *tempūs* lat. singularra, [tems] *temps* biarn.

Noizbait zubererak hitz mailegatuaz gain beste euskal forma bat badu. Adib.: ‘estakuru’, *desencusa* [dezēkýzɔ/ə] biarn., *desenküsa* [dezēkýzɔ] zub. eta ere *estakürü* zub.

Noizbait zubererak ez du Olorueko forma baliatzen, baina beste bat gaskoia-rena ere: ‘trakets’, zub. [malēštrýk] *malestrük* eta ez Olorueko [desēštrýk] *desestruc*; ‘musuzapi’, zub. [mukanáš] *mukanas* eta ez Olorueko [mukadé] *mocader*.

Noizbait ere zubererak Olorueko berriemaileei forma ezezagun bat begiratu eta baliatzen du: [oštalér] *ostaler* ‘aterpekidé’.⁷

Zubererak, euskarak era orokorrean bezala, forma latino edo erromaniko batzuk biarnerak baino hobe kontserbatu ditu. Horrek ez du esan nahi biarnerari mailegatu ez dizkiola. Biarnoko formak alda izan daitezke geroztik, eta alderantzia ere gerta zitekeen. Baina, oro har, XVI. mendez gero aldaketa fonetiko gutxi izan dira bi hizkuntzetan.

4. Bi hizkuntzen sistema fonologikoei ikuspegi bat

Ikerketa honen helburua ez da bi hizkuntzen sistema fonologikoak konparatzea, zubererak mailegatu dituen hitzen ahoskatzearen konparatzea bakarrik.

⁷ Hiztegietan emana da: *ostalèr* ‘ostalari’ adierarekin.

Biarnoko bi iturri nagusi, bi hizkera baliatu ditut: Oloruekoa eta Escòsekoa.⁸ Olorueko biarnera hautatu dut Zuberoari hurbila baitzaio, Zuberoa Olorueko hiriarekin harremanetan izan baitzen eta baita oraino (ikus 1. zatia). Escòsekoa interesgarria da ere zeren eta Saliesen kantonamenduko herri hori euskal mugan dago, Baxe Nafarroaren ondoan, Biarnoko mendebaldean. Olorueko hizkera zubererari hurbilago agertzen zaio, Escòsekoa baino. Hala ere, Aspeko edo Barétouseko ibar auzoetako biarnera zubererari hurbilago litzaioke. Adibide batzuk emanen ditut testuan zehar. Hau da bat: Oloruen [yrús] *urós*, Aspeko ibarrean [irús] eta Zuberoan [ijúš] *irus* ‘zoriontsu’.

Oro har, bi hizkuntzen sistema fonologikoak aski hurbilak dira.⁹ Ez ditut hemen emanen, ohar batzuk eginen bakarrik. Erabiliak diren adibideetan aldaera fonetikoak denak ere ez ditut emanen, biarnerarenak izan daitezten ala zubererarenak.

4.1. Biarneraren eta zubereraren elkarrekiko ezaugarri batzuk

— Zubereraren /y/ ü fonema, gaskoiaren ekarpena?

Gaskoiaren /y/ fonemaz Allièresek dio: “[y] remonte pour l’essentiel à ü latin” (2001: 22), “phénomène probablement gallo-roman” (2001: 223).

Txomin Peillenen arabera, zubererak eta Amikuzeko euskalkiak gaskoiari xiv. mendean mailegatu diote (1992 b: 252). René Lafon ez zen osoki ikusmolde horren alde, /u/ > /y/ joera linguistikoa euskarari azkarrago baitzen gaskoian baino (1937: 81) eta (1962: 101-102).

— Ozenketa gabeko p, t, k bokalartekoan

Rolhfsek zion bokalarteko [p], [t], [k] kontsonanteak ozenketa gabe egoten direla Aspeko eta Barétouseko ibarretan, esan nahi baita Zuberoako ibar

⁸ Olorueko hizkeraz nire bi berriemaileak dira: René L. (61 urte, Olorue/Auloron) eta Nathalie M. (72 urte, Estos/Estòs, Olorue ondoko herria). Hitz batzuentzat Gilbert N.-ren ahoskatzea eskuratu nuen (Balansun/Valensun, Orteze ondoko herria). Eskerrik asko haiei. Escòseko hizkera biarneraren sistema fonologikoari buruz ikus Hourquebie-Pinque (1982), zubererarenari buruz Coyos (1999: 2. atala). Zubereraren ahoskera egiaztatu dut Thérèse E.-E.-rekin (84 urte, Altzürükü).

⁹ Allièresek, bokalen hiru irekidura-mailarako sistemaz ohartuz, besteak beste, hau dio Pirinioetako gaskoiaz: “Ce schéma semble refléter la double action possible d’un substrat euskarien et d’un substrat celtique, historiquement justifiables dans cette région” (2001: 231).

auzo biarnesetan (1977: 130-136). Hau da beraz Zuberoako eta Biarnoko mendietako ibarren arteko hurbiltasun linguistikoaren ezaugarri bat.

— /t/, /d/, /n/, kontsonante palatalizatuak

Zubereraren bezala /k/ aurkitzen da biarneran: ‘kodaina’, biarn. *dalba*, Olorue [dáʎə], Escòs [dáʎə], zub. *dailü* [dáʎy].

Escòsen /n/ ez da aurkitzen hitz-hasiera hutsean (Hourquebie-Pinque 1982: 38), baina Oloruen bai: [ɲaká] *nhacar* ‘ausiki’, [ɲurá] *nhurar* ‘murmurikatu’, [ɲawlá] *nhaular* ‘miau egin’.

Oro har, halere, kontsonante palatalizatuak zubereraren baino biarneran hedatuagoak direla iduri du.

— Biarneraren [ts], [tʃ] afrikariak hitzaren amaiera absolutuan

‘eder’, *bellu* lat., *beth* biarn.: Olorue [bɛt] edo [bɛtʃ], Escòs [bɛʃ].

‘larru’, *pelle* lat., *pèth* biarn.: Olorue [pɛt], Escòs [pɛʃ].

Biarnoko mendietako hizkerek -[tʃ] badute (Ossauko, Aspeko eta Barétouseko ibarrak).¹⁰

‘lepo’, *collu* lat., *còth* biarn., Olorue [kɔʃ], Escòs [kɔʃ].

Escòsen pluralaren marka [ʃ] da, Oloruen [s]. Adib.: Escòsen [betétʃ] ‘txahal (sing.)’ ~ [betétʃ] ‘txahal (plur.)’, Oloruen [betét] ‘txahal (sing.)’ ~ [betéts] ‘txahal (plur.)’.

Baina zubererak [tʃ] hirugarren afrikari erretroflexua badu, Biarnoko hizkerek ez dutena (ikus 4.2. beherago).

— Kontsonante frikari ahostunak

/z/ kontsonante frikari apiko-albeolar ahostuna

Zubereraren bezala, /z/ fonema biarnes bat da. ‘ehiza’, *çaça* biarn. Olorue [kásə], Escòs [kásə] ~ ‘etxe’, *casa* biarn., Olorue [kázə], Escòs [kázə].¹¹

/ʒ/ kontsonante frikari sabaikari ahostuna

¹⁰ Amaierako [tʃ] hori mendiko biarneratzat hartua da. Halere hitz batzuentzat Olorueko berriemaileek forma hori bakarra erabiltzen dute: adib. [kɔʃ]. -[tʃ] Pirinioetako ibarretan hedatua da Val d’Aran, Lezeko ibarra, Salateko ibarra arte (Rohlf’s 1977: 152).

¹¹ Hitz hasieran, zubereraren bezala, Olorueko biarneran [z]- gutxi aurkitzen da: [zabjé] *Xavier* eta frantsesari hitz mailegatu batzutan.

Beste ipar euskalkien /j/ zubereraren /ʒ/ ahoskatzen da: *joan* ‘joan’ [joan], baina zubereraz [ʒun]. Mailagatzearen bidez ere /ʒ/ sartua da Zuberoan: *mintzaje* [mintsáʒe] ‘mintzaira’, *-atze* atzizki gaskoiairekin.

Kontsonante horrekin Olorueko, mendietako biarneraren eta zubereraren arteko hurbiltasunaren adibide bat badugu: ‘joko’, Iparraldeko beste hizkeretan [jokó], zubereraz *jokü* [ʒóky], Olorueko biarneraz *jòc* [ʒòk], baina Escòsen edo Biarnoko ipar-ekialdeko Vic Bilhen [jòk]; ‘jokatu’, Iparraldeko beste hizkeretan [jokatú], zubereraz [ʒok^háty], Olorueko biarneraz [ʒugá], Escòsen edo Vic Bilhen [jugá].

— Latinaren /f/ hitz-hasiera hutsean /h/ bilakatu da

/f/ hasiera absolutuan /h/ bilakatu da gaskoian maizenik, bokalarteko guanean noizbait ere (Rohlf's 1977: 148): ‘jai’, lat. *fésta*, biarn. *hèsta* [héstə], [héstə]; ‘pago’, lat. *fageu*, biarn. *hac* [hak]. Zubereraren maizenik /b/ eman du: *besta* [bésta], *bago* [bágo].

Hasiera absolutuan /f/ ez onartzea euskararen substratuaren eragina litzateke. Halere, zubereraren bezala, /f/ hitz-hasiera hutsekiko hitzik bada ere biarneran, hitz berri, berregin edo zientifiko batzutan (Grosclaude 2000: 30).

— /r/ gutxi hitz-hasiera hutsean

Gaskoian /r/ hasiera absolutuan ez onartzea euskararen substratuaren eragina litzateke ere, erromantze aurreko ahoskeraren eragina bederen (Rohlf's 1977: 150).

Halere gaskoiak [r] hitz-hasiera hutsean onartzen du, hitz gutxitan bada ere. Zubererak aldiz bat ere ez (duela gutxiko mailegu frantses urriz bestalde):

‘errabia’, lat. *rabie*, biarn. *ràbia*, (*ar*)*rauja*, Olorue [rábjə], Escòs [ráwjə], zub. [erábja].

‘arrazoi’, lat. *ratione*, biarn. *rason*, Olorue [razú], Escòs [rezū], zub. *arrazu* [arrazū] / [arrazú].

‘errege’, lat. *rege*, biarn. *rei* [rɛj], zub. *errege* [erége] zub.

‘erakasle’, lat. *regens*, biarn. *regent*, Olorue [rezén], zub. *errejent* [erezē̃t].

— Latinaren *sc*, *st*, *sp* kontsonante-taldea

Latinaren hasiera absolutuan den *s*+kontsonante taldeak *e*-epentetiko bat aurrean hartzen du biarneran. Euskaraz, zubereraz ere bai. Adib.: ‘eskola’, lat. *schōla*, biarn. *escòla*, Olorue [eskólə], Escòs [eskólə], zub. *eskola* [ɛškóla]; ‘sor-

balda', lat. *spāthūla*, *espatla* biarn., Olorue [ɛspáɫ], Escòs [ɛspáɫ], zub. *espal-da* [ɛspálda], etab.

— e + a > ia itxidurarako joera mendiko ibar auzoetan

Hemen Aspeko edo Barétouseko ibarretako biarnera zubererari hurbilago dela beste adibidea badugu. Hitz batzuetan e + a > ia, zubereran sistematikoa dena: *Féas* Barétouseko herria [hi(j)ás] ; 'urteberriko oparia', *estrea* [ɛstréɔ], Oloruen [ɛstréɔ].

Itxidura hori hedatuago da batzutan.

— Azentuazioa

Zubereraren eta biarneraren azentuazio sistemak hurbilak dira. Oro har azentu oxitono eta paroxitonoak ezagutzen baizik ez dituzte.¹²

4.2. Biarneraren eta zubereraren arteko desberdintasun batzuk

— /e/ - /ɛ/: Zubererak /ɛ/ fonema gisa ez du, biarnerak bai.

Biarneraz *-er* infinitibo atzizkiarekiko aditzen kasuan, orainaldia eta iraganaldiaren arteko bereizketa aurkakotasun fonologikoaren bidez egiten da: [beném] 'saltzen dugu' ~ [beném] 'saltzen genuen', [sabém] 'dakigu' ~ [sabém] 'genekien', etab. Escòsen adibidez /pérə/ 'madari' ~ /pérə/ 'eder (fem.)' (Hourquebie-Pinque 1982: 7).

— Heskari hasperendunak [p^h]-, [t^h]-, [k^h]-

Biarnerak heskari mota hori ez du. Zubererak mailegatu dizkion hitzetan erabil ditzake: *pausada* [p^hawʃáda] 'atsedenaldi', *zartan* [sart^hán] 'gaztainak erretzeko tresna', etab.

— Frikari txistukari ahoskabe eta ahostunak

Biarnerak bi frikari txistukari ahoskabe ditu bakarrik: /s/ eta /ʃ/ eta bi ahostun: /z/ eta /ʒ/. Escòseko biarnerak /ʒ/ ez du.

Zubererak hiru ditu: /s/, /ʃ/ eta /ʒ/, gehi ahostunak /z/, /z̥/ eta /ʒ/, eta afrikari ahoskabeak. /ʃ/ apiko-horzari erretroflexua da.

¹² Hourquebie-Pinquek Escòseko hizkeraz, (1982: 4), Allièresek okzitaniaraz, (2001: 20), Coyosek zubereraz, (1999: 80-8).

— Dardakariak: /r/ ~ /rr/ ; /χ/ ~ /r/ ~ /R/

Oloruen bi dardakari badira, /r/eta /rr/: [purét] *porret* ‘oilasko’ ~ [purrét] *porret* ‘porru’. Gauza bera liteke zubereran, bokalen arteko -r- bakuna ken ez balute: [pory] *porrū* ‘porru’, baina [tʃɔ] *txori* ‘hegazti, txori’.

Escòsen hiru dardakari izan daitezke: /r/, /χ/, /R/ (Hourquebie-Pinque 1982: 28).

— Latinaren /l/ amaiera absolutuan

Latinaren /l/ amaiera absolutuan /w/ edo /tʃ/ bilakatu da gaskoian (ikus beherago 5.2.), ez zubereraren mailegu zaharren kasuan: ‘zeru’, lat. *cælum* > zub. *zelü* [sély], biarn. *cèu* [sɛw] (Olorue, Escòs) ; ‘txapel’, lat. *cappellus* > zub. *txapel* [tʃápɛl], biarn. *capèth*, [kapétʃ] (Olorue), *capèu* [ʃapéw] (Escòs).

— Sudurkari edo aldeari ondoko herskariaren arteko ozentasun aurkakotasunaren neutraliziaziorik ez

Bokalarterako [p], [t], [k] ozenketa gabe egoten badira Aspeko eta Barétouseko ibarretan, sudurkari edo aldeari ondoan ozentunak dira (Rohlf 1977: 137), Ossauko ibarrean ere bai. Fenomenoa Oloruen ere agertzen da: *crampa* [krámbɔ], lat. *camera* ‘logela’. Biarnoko gehiengoan ozenketarik ez da edo gutxi, Escòs: [krámpə].

Hemen zubererak ez ditu Aspeko eta Barétouseko ibarrak segitzen eta ez ere beste euskalkiak. Adib.: [s’ákho] ‘zango’, [ʒ’ète] ‘jende’.

Kasu horretan zubererak, bakarra bada ere bere euskal eta biarnes auzoen artean, biarneraren gehiengoak bezala jokatzen du.¹³

— Metatesiak

Zubererak biarneraren metatesiak hartu ditu.

‘pobre’, lat. *pauper*, biarn. *praube* [práwbɔ], [práwbə], [práwba], zub. *prau(b)e* [práwe].

‘samur’, lat. *tendere*, biarn. *trende* [tr’ède], zub. *trende* [tr’ède].

Halere lat. *camera* ‘logela’ hitzarekin metatesirik ez da: biarn. *crampa*, Olorue [krámbɔ], mendiak [krámpa], Escòs [krámpə], zub. *kanbera* [kʰábéa]. Zubererak hitz hori biarnesari ez diola mailegatu ageri da.

¹³ Jacques Allièresek fenomeno hori ‘*fonction ethno-démarcative*’ delakoaren bidez esplikatzen zuen, zuberotarrek beren auzoetatik bereizi nahi zutela esanez (1975: 177). Zubereraz *kanbera* ‘logela’ [kʰábéa] ahoskatzen da, silaba atonoa delarik.

5. Maileguen ahoskatzearen ereduak: latinetik biarnerara zubereraraino

Sortu eta baliatu dudan corpora eranskin baten emana da. Metodologiari dagokionez, ondorio batzuk ateratzeko nahian oraiko gauzatze fonetikoak konparatzen ditut, sinkronian. Hizkuntza batek, euskarak, beste bati, biarnerari, duela mende batzuk mailegatu zizkion hitz batzuen gaur egungo ahoskera eta hizkuntza emaile horren hitzen gaur egungo ahoskera parekatzen ditut. Halere, bilakaera diakronikoa kontuan hartzen dut ere, latinetik biarnerara pasatuz eta gero azken honetatik zubereraraino, ikerketa ezagutuenak baliatuz (Rohlf, Allières, Grosclaude).

5.1. Biarneratik zubererara: soinuen arteko korrespondentzia batzuk

5.1.1. Bokalak

— $[-\acute{\epsilon}] > -[\acute{e}]$ azentuduna hitzaren amaiera absolutuan¹⁴

Biarn. [menyzé], [murté] > zub. [menyzé] ‘zurgin’, [murté] ‘almaidz’, zubererak /ε/ fonema ez baitu onartzen.

Silaba itxia denean, alderantzia da: biarn. [pałét], zub. [pałét] ‘arno gorri’.

— $[-\acute{i}], [-\acute{u}]$ azentudun begiratuak hitzaren amaiera absolutuan Zubererak ahoskera biarnesa begiratzen du eta ondorioz hitza oxitonoa da. Biarn. [kukí], zub. [kokí] *koki* ‘frikun’; biarn. *medecin* [medesí], zub. [bedezí] *bedezi* ‘mediku’. Biarn. *rason* [razú], zub. [arazú] *arrazu* ‘arrazoi’; biarn. [sabłú], zub. [jabú] *xabu* ‘xaboi’.¹⁵

— $[-a]$ postoniko begiratuak hitzaren amaiera absolutuan

Latinaren $[-a]$ postonikoa hitzaren amaiera absolutuan $[-a]$ ahoskatzen da Biarnoko mendiko ibarretan zubereran bezala. Beraz Oloruen $[-\text{ɔ}]$, Escòsen $[-\text{ə}]$, mendietan $[-a]$ badugu. Adibidez: biarn. *vaishèra* ‘baxera’, Olorue [baʃérɔ], Escòs [baʃérə], Aspeko eta Barétouseko ibarrak [baʃéra] eta Zubereroa [baʃéja]; biarn. *taula*, Olorue [táwlɔ], Escòs [táwlə], Aspeko eta Barétouseko ibarrak eta Zubereroa [táwla].

¹⁴ Zubereraren azentu oxitonoaren jatorri desberdinez ikus Coyos (1999: 82-84).

¹⁵ Zuberotar batzuentzat $[-\acute{u}]$ -rekiko sudurkaritasuna ez da desagertua: $[-\acute{u}]$, [arrazŭ], [jabŭ].

Hau da Barétouseko, Aspeko ibarretako biarneraren eta zubereraren arteko beste hurbiltasun ezaugarri bat, Val d'Aranecko ibar arte hedatzen dena (Rohlf 1977: 5).

5.1.2. Kontsonanteak

Herskariak

— [p-] > [p^h-] edo [p-] Adib.: zub. *pausada* [p^hawʂáda] ‘atsedenaldi’, biarn. *pausa*, *pausesta*; zub. *pixontzi* [p^hiʃũ'tsi].

— [t-] > [t^h-] edo [t-] Adib.: zub. *zartan* [sart^hán] ‘gaztainak erretzeko tresna’, biarn. *sartan*, *sartana*.

— [k-] > [k^h-] edo [k-] Adib.: zub. *bokata* [buk^háta] ‘musuzapi’, biarn. *bugada*.

Frikariak

— [s] > [ʂ] edo [z]

Zubereraz [s] kontsonante frikari apiko-albeolar ahoskabea [ʂ] erretroflexu ahoskabea bilakatzen da kontsonante aurrean eta amaiera absolutuan, [z] erretroflexu ahostuna bilakatzen da bokal artean. Adib. kontsonante aurrean: biarn. *desplaser* [dɛʂplazé], zub. *desplazer* [dɛʂplazé]; biarn. *francés* [frantsés], zub. *frantses* [frantʂés]. Amaiera absolutuan: zub. *baiones* [bajunéʂ] ‘baionar’, *irus* [ijúʂ] ‘zoriontsu’. Bokal artean [-s-] > [-z-]: zub. *desonest* [dezunéʂt] ‘ohoin’.

— [-z-] > [-ẓ-]

Bokal artean: biarn. *desencusa* [dezɛkýzə] (Narioo), zub. *desenküsa* [dezɛkýzə] ‘estakuru’.

5.2. Eratorpena: latinetik biarnerara, biarneratik zubererara

5.2.1. Atzizkiak¹⁶

— Lat. *-ālem*, gask. *-au* (Grosclaude).

Biarn. *-[áw]*: *espitau* [ɛspitáw] ‘ospitale’, *portau* [purtáw] ‘portale’.

¹⁶ Allières (2001: 166-170); Grosclaude (2000: 43-47).

Zub. -[ále]: *ospitale* [oʃpitále], *portale* [pɔrtále].

Hemen, zuberera, beste euskalkiak bezala, biarnera baino kontserbado-reagoa da.

— Lat. *-ante*, ok. *-ant(a)* (Allières).

Biarn. -[án]: *-ant*, *-dant*, *-lant*: *franchimand* [franʃimán].

Zub. -[’át]: *arraileilant* [araʎeʎ’át] ‘erri eginarazten duena’, *frantzimant* [frántsím’át], *tratülant* [tratyl’át] / [tratal’át] ‘tratulari’.

Hemen zubererak azken silabaren amaiera absolutuan den kontsonantea begiratu du, atonoa bilakatu da biarneran. Era berean ikus beherago lat. *-ente*, ok. *-ent(a)*.

— Lat. *-āriūm*, *-āriām*, gask. *-èr*, *-èra* (Grosclaude).

Biarn. -[é]: *cautèr* [kawté] ‘galdaragile’, *menüsèr* [menyzé] ‘zurgin’.

Zub. -[é]: *kauter* [kawté], *menüser* [menyzé]. Hemen [é] biarnesa [é] bilakatzen da zubereran, silaba irekian.¹⁷

— Lat. *-āiŕcum*, *-āiŕcam*, gask. *-atge*, *-atja* (Grosclaude)

Biarn. -[ádʒe]: *coratge* [kurádʒe] ‘adoretsu’, *viatge* [bijádʒe] ‘bidaia’.

Zub. -[áʒe]: *bidaje* [bidáʒe], *kuraje* [kuáʒe], *mintzaje* [mintsáʒe] ‘hizkuntza’, eratorri mistoa (ikus 5.3.1.)

Zubererak atzizkia aldatu du pixka bat, t- kenduz bi kontsonante segidan ez izateko.

— Lat. *-ātiōne*, ok. *-ason* (Allières)

Biarn.: *rason* ‘arrazoi’, Olorue [razú], Escòs [rezũ’]; *sason* ‘urtaro’, Olorue [sazú], Escòs [sezũ’].

Zub. *arrazu* [arrazú/ũ’], *sasu* [ʃazú/ũ’].

Markatua zen sudurkaritze hori galtzen da Zuberoan.¹⁸

¹⁷ *-sa* atzizki femininoaren aurrean, *-r-* ez da desagertzen, amaiera absolutuan ez baitago orduan: *ostaler* [oʃtalé] ‘aterpekide’, [oʃtalérʃa] ‘aterpekide den emakumea’.

¹⁸ T. E.-E. berriemaileak, adibidez, sudurkaritzetik gabeko formak nahiago ditu: *arrazu* [arrazú], *xabu* [jabú], etab.

— Lat. *-ātu -a*, ok. *-at, -ada* (Allières),

Biarn.: Oloruen -[ádɔ], Escòsen -[ádə], ibarretan -[áda] zubereran bezala. Adib. zub. [buháda] *buhada* ‘haizekada’, [p^hawšáda] *pausada* ‘atsedenaldi’, *taulada* [tawláda] ‘zola’.

Barétouseko, Aspeko ibarretako biarneraren eta zubereraren arteko hurbiltasun hori 5.1.1. lerroaldean aipatu dugu.

— Lat. *-ëllum -ëllam*, gask. *-èth, -èra* (Grosclaude, txikigarri)

Biarn. *-èth* Olure [ét], Escòs [ét], mendietako ibarrak [étʃ], zub. [étʃ]

Biarn. *mantèth* ‘eskuare’, Olorue [mátét], Aspeko ibarra eta Zuberoa [mátétʃ] ; *pastèth* ‘talo’, Olure [pastét], ibarrak [pastétʃ], zub. [paštétʃ], etab.

Barétouseko, Aspeko ibarretako biarneraren eta zubereraren arteko hurbiltasuna hor ere agertzen zaigu. Noizbehinka zuberera kontserbadoreagoa da: ‘mailu’, lat. arrunta *martellus*, zub. *marteilü* [martély], biarn. *martèth* [martét].

— Lat. *ē(n)se*, ok. *-és -esa* (Allières).

Biarn. -[és]: *baionés* [bajunés] ‘Baionar’, *francés* [frantsés].

Zub. -[és]: *baiones* [bajunés], *frantses* [frantšés].

Hemen -[és] biarnesa -[és] bilakatzen da. Bokala eta kontsonantea aldatzen dira silaba itxian.

— Lat. *-ente*, ok. *-ent(a)* (Allières).

Biarn. -[én]: *pendent* [pědén] ‘belarritako’, *regent* [rezén] ‘erakasle’.

Zub. -[ént]: [pědént] *pendent*, *errejent* [erez’ět].

Zubererak azken silabaren amaiera absolutuan den kontsonantea begiratu du, biarnerak ez.

— Lat. *-īnu -a*, ok. *-in -a* (Allières).

Biarn. *coquin* [kukí] ‘frikun’, *medecin* [medesí] ‘mediku’.

Zub. [í]: *koki* [koki], *bedezi* [bedezí].

Sudurkaritasuna desagertu da zubereran, biarneran bezala.

— Lat. *-ōsu -a*, ok. *-ós -osa* (Allières).

Biarn. -[ús]: *urós* ‘zoriontsu’, Olorue [yrús], Aspe [irús]; *coratjós* [kuradzús] ‘adoretsu’; *malurós* [malyrús] ‘zoriongabe’.

Zub. -[úš]: *irus* [ijúš], *kurajus* [kuazúš], *malerus* [maleúš].

Azentua oxitonoa gelditzen da, baina -[s] -[š] bilakatzen da, berriz.

— Lat. *-tōřium*, *-tōřiam*, gask. *-der*, *-dera* (Grosclaude, tresnentszat).

Biarn.: *bohader* [buhadé] ‘hauspo’, *eishugader* [éjygadé] ‘eskuoihal’.

Zub.: *buhader* [buhadé], *txükader* [tjykadé] ‘eskuoihal’.

Hemen atzizkiaren ahoskera aldatzen ez da.

— Lat. *-ūra*, ok. *-ura-* (Allières).

Biarn.: *frescura* [frɛskýrɔ] ‘freskura’.

Zub.: *abiadüra* [abjadýa] ‘abiadura’, *fresküra* [frɛškýa].

Ahoskera ez da aldatzen, baina zubereran bokalarteko -[r]- bakuna mutu da.

— Lat. *-ūtu -a*, ok. *-ut -uda* (Allières).

Biarn.: *perdüt* [pɛrgýt] edo [pɛrdýt] ‘galdu’; zub.: *perdüt* [pɛrdýt]. Ahoskera ez da aldatzen.

— Aurreko lat. *-ottu -a*, ok. *-òt(a)* txikigarria (Allières 2000: 183).

Biarn.: *coquinòt* [kokin’òt], *plaçòta* [plasótɔ].

Zub. *-ot*: *kokilot* [kokił’òt] ‘frikun txiki’, *plaxot* [plax’òt] ‘plaza txiki’, *tripot* [trip’òt] « odolki ».

Ahoskera ez da aldatzen.

5.2.2. Aurrizkiak (Allières 2001: 190)

— Lat. *dis-*, ok. *des-*, izen, aditz eta adjektiboentzat.

Biarn.: [dɛs]-, [dez]-; zub. [dɛš]-, [dez]-: [dézobedj’èt] *desobedient* ‘desobeditzaile’, [dézunéšt] *desonest* ‘ohoin’.

Noiztenka Olorueko hizkeran *mal-* [maw] aurrizkia gerta daiteke *des-* horren orde zubereran. Zub. [dézunéšt] eta ez Olorueko [mawawnéste] *mauaunèste*, edo alderantzia, zub. [maleštrýk] *malestrük* ‘trakets’ eta ez Olorueko [dezɛstrýk] *desestruc*.

— Lat. *male-*, ok. *mal-*,

Biarn.: [maw]- ; zub. kontserbadorea [mal]-: [maleŝtrýk] *malestrük*.

5.3. Zubereraren eratorpenaren eta hitz-elkarketaren adibide batzuk

5.3.1. Eratorpena: aurrizkiaren edo atzizkiaren mailegatzea bakarrik

[bidáze] *bidaje* ‘bidaia’: *bide* euskal izena + *-atge* ekintza-atzizki gaskoia; [mintsáze] *mintzaje* ‘mintzaira, hizkuntza’: *mintza-tü* euskal aditza + *-atge* atzizki gaskoia.

[dezopilatý] *desoropilatü* ‘deskorapilatu’: *des-* aurkako edo ezeztapen aurrizki gaskoia + *oropila* ‘korapilatu’ euskal aditza aurkako aditza egiteko.

[ematʃɔt] *ematxot* ‘emakume txiki’: *emazte* ‘emakume’ euskal izena + *-òt* atzizki txikigarri gaskoia, [hawr'ɔt] *haurrot* ‘haur txiki (peioratibo)’: *haur* euskal izena + *-òt* atzizkia

[gesyrter] *gezürter* ‘gezurti’: *gezür* « gezur » euskal izena + *-ter* atzizki ez ezaguna.

[ogënd'át] *ogendant* ‘ogendun’: *ogen* euskal izena + *-dant* atzizki gaskoia.

5.3.2. Eratorpena: euskal atzizkia hitz mailegatuarekin

[arnegári] *arnegarri* ‘aspergarri’: *arnegar* ‘irain egin, uko egin’ aditz gaskoia + *-garri* euskal atzizkia, adjektibo bat konposatzeko ; *xarmagarri* ‘liluragarri’.

[fajsúsy] *faizuzü* ‘manière’: *faizu* ‘molde, era’ hitz gaskoia + *-zü* oparotasun euskal atzizkia, adjektibo bat konposatzeko ; [ped'ɔltsy] *pedoiltzü* ‘zorritsu’: *pedolh* ‘zorri’ hitz gaskoia + *-zü* oparotasun euskal atzizkia, adjektibo bat konposatzeko.

[muŝurkátý] *musurkatü* ‘muturrekin miatu (txerri)’: *mus* ‘mutur’ hitz gaskoia + *-ka* euskal ekintza atzizkia, aditz bat egiteko.

[ménŝty] *menstü* ‘ergeldu, zozo’: *ments* ‘eskas, gutxi’ hitz gaskoia + *-tü* euskal amaierazko aditz-atzizkia, aditz bat egiteko.

[pītukáj] *pintukari* ‘ardoziale’: *pintu* ‘pinta, txopin’ hitz gaskoia + *-kari* euskal atzizkia, izen bat konposatzeko.

5.3.3. Hitz-elkarketa bi hizkuntzen hitzak baliatuz

[p^hiʃũ'tsi] *pixontzi* 'pixontzi': *pixa* euskal izen edo gaskoia + *ontzi* euskal izena; [p^hiʃap'ɔt] *pixapot* 'kalakari' zentzu eratorria, *pixa* + *pòt* izen gaskoia.

[móʃkofí] *moskofi* 'mokofin': *mosko* 'moko' euskal izena + *fi* 'fin' adjektibo gaskoia; [mýt^hyrfí] *mütürfi* 'mokofin' ere bai, *mütür* 'mutur' euskal izena + *fi* « fin ».

[kũ(n)treʃílo] *kuntrexilo* 'oker (irentsi)': *kuntre* 'aurka' preposizio gaskoia + *xilo* / *zilo* 'zulo' euskal izena.

[ádarpalét] *adarpalet* 'adar saihestuekiko behi': *adar* euskal izena + *palét* 'adar zapaldukekiko behi' biarnes izena (Simin Palayen hiztegia 1932-1934).

[eʃkymátʃú] *eskümantxo* 'eskularru': *eskü* « esku » euskal izena + *mantxo* 'zorro' biarnes izena.

6. Ondorioak

Zubererak bi aurkako jarrera izan dituela esan dezakegu, biarnerari, gaskoiari mailegatu dizkion hitzekin. Alde batetik hartu dituen hitzak bere fonologiari moldatu ditu: [p^h], [t^h], [k^h] herskari hasperendunak, /ʃ/ eta /z/ apikorhorkari erretroflexuak baliatuz, adibidez. Bestetik ezagutzen ez zituen beste ezaugarri fonetikoak ziren bezala hartu ditu: mailegatu zituen biarneraren azentu oxitonekiko hitzak oxitonoak gelditu dira, halaber mailegatu zituen atzizki oxitonoak eta metatesiak. Baina [ɛ] amaiera absolutuan ez du onartu, adibidez, halaber [ɔ] edo [ə].

Ikerketa honen beste ekarpen garrantzitsu bat da Aspeko edo Barétouseko ibarretako biarnera Biarnoko hizkeretatik hurbilena zaiola zubererari: [ʒ]-ren erabiltea [j]-ren ordeztu, [-tʃ] afrikaria hitzaren amaiera absolutuan [-t]-ren edo [-tʃ]-ren ordeztu, latinaren [-a] postonikoa hitzaren amaiera absolutuan begiratzeari, etab. Noiztenka, hurbiltasun hori Ossau eta Pirinio Garaietako ibarretako hizkerari hedatzen zaie. Hurbiltasun hori ikerketa sakon baten bidez ikerzteko litzateke.

Dena den hurbiltasuna ez da baizik geografiari lotua, zeren eta ez da agertzen Zuberoa ukitzen duen zelaiko Biarnoan. Orotara euskararen eragina, alde batetik substratu gisa eta bestetik ukipen-hizkuntza gisa, susma dezakegu Biarnoko ibar horietan.

Eranskina

1. Latin klasikoari, latin arruntari edo erromantzeari ustezko lexiko mailegatua : zuberera « kontserbadore / kontserbadoreago »

Latina ¹	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa ²
<i>angelu</i>	<i>aingeru</i>	[aŋgý] <i>aingürü</i>	[ándzu]	/ándu/ ³	<i>anjo</i>	<i>ange</i>
<i>aprilis</i>	<i>apiril</i>	[ap ^h íl] <i>apiril</i>	[abríu]		<i>abriu</i>	<i>avril</i>
<i>rastellu</i>	<i>eskuare</i>	[araštély] <i>arrastelü</i>	[arrastét]	/aRestét/	<i>(ar)rastèth</i>	<i>râteau</i>
<i>fäba</i>	<i>baba</i>	[bába] <i>baba</i>	[hábo] ⁴	/hábo/	<i>hava</i>	<i>fève</i>
<i>fagus</i>	<i>pago</i>	[bágo] <i>bago</i>	[hak]	/hak/	<i>hac</i>	<i>hêtre</i>
<i>fiesta</i>	<i>jai</i>	[béšta] <i>besta</i>	[héstɔ]		<i>hèsta</i>	<i>fête</i>
<i>voce</i>	<i>ahots</i>	[bɔts] <i>botz</i>	[buts]	/buts/	<i>votz</i>	<i>voix</i>
<i>cælum</i>	<i>zeru</i>	[sély] <i>zelü</i>	[sɛw]	/sɛw/	<i>cèu</i>	<i>ciel</i>
<i>camera</i>	<i>ganbera</i>	[k ^h ábéa] <i>kanbera</i>	[kránbo]	/krámpə/	<i>crampa</i>	<i>chambre</i>

¹ Hitz latino lau iturriren arabera emana da eta hoi en artean korrespondantziarik ez dago beti: M. Grosclaude (2008), Hourquebie (1982) eta Pinque (1982), urriago Félix Gaffiot (1964) bokal labur eta luze aipatzen dituen eta Laroussen *Dictionnaire de la langue française Lexis*.

² Euskara batuan eta frantsesean emana den adiera da zubererarena edo hurbilena, eta ez latinena edo biarnerarena.

³ Escòseko hizkeraren kasuan Hourquebie-Pinquen transkripzio fonologikoa ematen dugu eta ez ahoskera, // artean beraz.

⁴ Bokal hori amaiera absolutuan dena [ɔ] itxi bat da ; beraz [ɔ] puntu batekin azpian egiazko zeinua litzateke. Lourdiosen (Aspeko ibarra) [hába] da Olorueko berriemaileen arabera. Biarnoko mendietan -[a] badugu -[ɔ] edo -[ə]-n ordeaz. Allièresek [o] ematen du *langedocien*-entzat.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>cappellus</i>	<i>txapel</i>	[tʃápɛl] <i>txapel</i>	[kapétʃ] ⁵	/ʃapɛw/	<i>capèth</i>	<i>chapeau</i>
<i>circūlum</i>	<i>zirkulu</i>	[kyrkýʎy] <i>kürküülü</i>	[sérkle]	/sérklə/	<i>cerc</i>	<i>cercle</i>
<i>clārus</i>	<i>argi</i>	[klar] <i>klar</i>	[kla]	/kla/	<i>clar</i>	<i>clair</i>
<i>colōre</i>	<i>kolore</i>	[kolóe] <i>kolore</i>	[kulú]		<i>color</i>	<i>couleur</i>
<i>spātha</i>	<i>ezpata</i>	[ɛspáta] <i>ezpata</i>	[ɛspádɔ]		<i>espada</i>	<i>épée</i>
<i>spāthūla</i>	<i>sorbalda</i>	[ɛʃpálda] <i>espalda</i>	[ɛspáɔ]	/ɛspálə/	<i>espatla</i>	<i>épaule</i>
<i>spart-anēam</i>	<i>espartin</i>	[ɛʃpartíʎa] <i>espartina</i>	[ɛspartéɲɔ]		<i>espartenha</i>	<i>espadrille</i>
<i>cattus</i>	<i>katu</i>	[gátʰy] <i>gatü</i>	[gat]	/gat/	<i>gat</i>	<i>chat</i>
<i>castellum</i>	<i>gaztelu</i>	[gastély] <i>gatzelü</i>	[kastét]		<i>castèth</i>	<i>château</i>
<i>causa</i>	<i>gauza</i>	[gájsa] <i>gaüza</i>	[káwzɔ]	/káwzə/	<i>causa</i>	<i>chose</i>
<i>corpus</i>	<i>gorputz</i>	[kʰórpits] <i>korpitz</i>	[kɔs]		<i>còs</i>	<i>corps</i>
<i>crux, crucis</i>	<i>gurutze</i>	[kýtʃe] <i>kürütxe</i>	[kruts]	/kruts/	<i>crotz</i>	<i>croix</i>
<i>ecclesia</i>	<i>eliza</i>	[elísa] <i>eliza</i>	[gléjzɔ]	/gléjzi/	<i>glèisa</i>	<i>église</i>
<i>fidem</i>	<i>fede</i>	[féde] <i>fede</i>	[fe]	/fe/	<i>fe</i>	<i>foi</i>
<i>flaccus</i>	<i>flako, ahul</i>	[fláky] <i>flakü</i>	[flak]		<i>flac</i>	<i>faible</i>
<i>fructu</i>	<i>fruta</i>	[frýtʃy] <i>frütü</i>	[fryt]	/fryt/	<i>fruta</i>	<i>fruit</i>
<i>hospitale</i>	<i>ospitale</i>	[ɔʃpitále] <i>ospitale</i>	[ɛspitáw]		<i>espitau</i>	<i>hôpital</i>

⁵ Olorueko berriemaileek [kapétʃ] forma nahiago dute [kapét] baino, -[tʃ]-ekikoa mendikoa izanik ere.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>infernu</i>	<i>infernu</i>	[iférny] <i>ifernü</i>	[ihér]	/ihéχ/	<i>in-hèrn</i>	<i>enfer</i>
<i>jocare</i>	<i>jokatu</i>	[ʒók ^h a] <i>joka-tü</i>	[ʒugá]	/jugá/	<i>jogar</i>	<i>jouer, parier</i>
<i>jocus</i>	<i>joko</i>	[ʒóky] <i>jokü</i>	[ʒɔk]	/jok/	<i>jòc</i>	<i>jeu</i>
<i>largus</i>	<i>zabal</i>	[lárgo] <i>largo</i> ⁶	[láɾʒe]	/láɾjə/	<i>larg(a)</i>	<i>large</i>
<i>locus</i>	<i>leku</i>	[lék ^h y] <i>lekü</i>	[lɔk]	/lok/	<i>lòc</i> ⁷	<i>lieu</i>
<i>lex, legis</i>	<i>lege</i>	[lége] <i>lege</i>	[leɟ]	/leɟ/	<i>lei</i>	<i>loi</i>
<i>librum</i>	<i>liburu</i>	[líbry] <i>libürü</i>	[líbe]	/líwrə/	<i>lib(r)e</i>	<i>livre</i>
<i>maxilla</i>	<i>masail</i>	[maféla] <i>maxela</i>	[maférɔ]	/maférə/	<i>mashèira</i>	<i>joue</i>
<i>martellus</i>	<i>mailu</i>	[martély] <i>marteilü</i>	[martét]	/martétɥ/	<i>martèth</i>	<i>marteau</i>
<i>miraculum</i>	<i>mirakulu</i>	[miakýly] <i>mirakülü</i>	[mirákle]		<i>miracle</i>	<i>miracle</i>
<i>pacare</i>	<i>pagatu</i>	[p ^h áka] ⁸ <i>paka-tü</i>	[pagá]		<i>pagar</i>	<i>payer</i>
<i>pacem</i>	<i>bake</i>	[báke] <i>bake</i>	[pats]		<i>patz</i>	<i>paix</i>
<i>pāla</i>	<i>pala</i>	[p ^h ála] <i>pala</i> ⁹	[pálɔ]		<i>pala</i>	<i>pelle</i>
<i>partem</i>	<i>zati</i>	[p ^h árte] <i>parte</i>	[par]		<i>part</i>	<i>part</i>

⁶ *Zabal* ere aski erabilia da.

⁷ Alde batetik, biarnera kontserbadoreagoa da [o] lehen bokal gisa begiratu baitu.

⁸ Lehen herskaria hasperenduna da zubereran eta bigarrena ozenkabea egon da.

⁹ Peillenek biarnerari mailegutzat ematen du (1998: 104), baina herskaria hasperenduna da zubereran eta azken silaba kontserbatua da.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>peccatum</i>	<i>pagatu</i>	[bek ^h áty] <i>bekatü</i>	[pekát]		<i>pecat</i>	<i>péché</i>
<i>lat. ar. *pullitra</i>	<i>habe</i>	[pitrále] <i>pitrale</i>	[piteráw]		<i>piterau</i>	<i>poutre</i>
<i>pīlus</i>	<i>ile</i> ¹⁰	[bíl ^h o] <i>bilo</i>	[péu]		<i>peu</i>	<i>poil</i>
<i>pīnus</i>	<i>pinu</i>	[p ^h íno] <i>pino</i>	[pi]		<i>pin</i>	<i>pin</i>
<i>plumbum</i>	<i>berun</i>	[plómy] <i>plomü</i>	[plum]		<i>plom(b)</i>	<i>plomb</i>
<i>populum</i>	<i>herri</i>	[popýly] <i>popülü</i>	[p'ɔble]		<i>pòble</i>	<i>peuple</i>
<i>porrum</i>	<i>porru</i>	[p ^h áka] ¹¹ <i>porrü</i>	[purét]		<i>pòr</i>	<i>poireau</i>
<i>port(am)+ālem</i>	<i>portale</i>	[pɔrtále] <i>portale</i>	[purtáw]		<i>portau</i>	<i>portail</i>
<i>punctu</i>	<i>puntu</i>	[pŷ'ty] <i>püntü</i>	[pyn]	/pyn/	<i>punt</i>	<i>point</i>
<i>pūtēus</i>	<i>putzu</i>	[p ^h ýtzy] <i>pützü</i>	[pyts]	/pyts/	<i>putz</i>	<i>puits</i>
<i>regere</i>	<i>errege</i>	[erége] <i>errege</i>	[rɛj]		<i>rei</i>	<i>roi</i>
<i>rota</i>	<i>gurpil</i>	[eróta] <i>errota</i>	[ar'ɔdɔ]		<i>(ar)ròda</i>	<i>roue</i>
<i>salvare</i>	<i>salbatu</i>	[şálba] <i>salba-tü</i>	[sawbá]		<i>sauvar</i>	<i>sauver</i>
<i>salsam</i>	<i>saltsa</i>	[şáltşa] <i>saltsa</i>	[sáwso]	/sáwsə/	<i>saussa</i>	<i>sauce</i>
<i>sartāgīnem</i>	<i>zartagin</i>	[sart ^h egíŋa] <i>zartegina</i>	<i>ez</i> [padérɔ]		<i>sartana</i> ¹²	<i>poële à frīre</i>

¹⁰ Zubereraz [í^he] erabilia da, baina animalientzat.

¹¹ Peillenek biarnerari mailgutzat ematen du (1998: 106).

¹² Olorueko berriemaileen arabera gaztainen erretzeko tresna, Zuberoan bezala.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>sæta, sēta</i>	<i>zeta</i>	[séta] <i>zeta</i>	[séðɔ]	/séðə/	<i>seda</i>	<i>soie</i>
<i>tempūs, tempōra</i>	<i>denbora</i>	[débóa] <i>denbora</i>	[tɛms]	/tɛms/	<i>temps</i>	<i>temps</i>
<i>vespera</i>	<i>bezpera</i>	[mɛspéa] <i>b/mezpera</i>	[brɛspe]		<i>vrɛspe</i> ¹³	<i>veille</i>

2. Gaskoiari ustezko lexiko mailegatua

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
	<i>abiadura</i>	[abjadýa] <i>abiadüra</i>	[abjádɔ] ⁴		<i>aviada</i>	<i>vitesse, démarrage</i>
<i>dextru</i>	<i>trebe</i>	[adrét] <i>adret</i>	[adrét]	/adrét/	<i>adret</i>	<i>adroit</i>
<i>rasus</i>	<i>motz</i>	[eráš] <i>a/erras</i>	[arás]		<i>arràs</i>	<i>ras</i>
	<i>ingeles</i>	[íglɛʃ] <i>ingles</i>	[ãglɛʃ]		<i>anglés</i>	<i>Anglais</i>
<i>fraga</i>	<i>marrubi</i>	[arága] <i>arraga</i>	[arrágɔ]	/aRágə/	<i>ahraga</i>	<i>fraise</i>
<i>lat. ar. vascella</i>	<i>baxera</i>	[baʃéja] <i>baxera</i>	[baʃérɔ]	/baʃérə/	<i>vaishèra</i>	<i>vaisselle</i>
<i>vestire</i>	<i>jantzi</i>	[bésti] <i>beztī-tü</i>	[bestí]	/bestí/	<i>vestir</i>	<i>(se) vêtir</i>
<i>ital. brigante</i>	<i>gaizkile</i>	[brig'ät] <i>brigant</i>	[brigán]		<i>brigand</i>	<i>brigand</i>
<i>buffare</i>	<i>ufatu</i>	[búha] <i>buha-tü</i>	[buhá]	/buhá/	<i>bohar</i>	<i>souffler</i>

¹³ « Arratsalde » adierarekin.

¹⁴ Oloruen ez erabilia.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>uffare+??</i>	<i>haizekada</i>	[buháda] <i>buhada</i>	[buhádɔ]		<i>bohada</i>	<i>rafale</i>
<i>uffare+??</i>	<i>hauspo</i>	[buhadé] <i>buhader</i>	[buhadé]		<i>bohader</i>	<i>soufflet</i>
	<i>baionar</i>	[bajunés] <i>baiones</i>	[bajunés]		<i>baionés</i>	<i>Bayonnais</i>
	<i>biarnes</i>	[biarnés] <i>biarnes</i>	[biarnés]		<i>bearnés</i>	<i>Béarnais</i>
* <i>bordam</i> ¹⁵	<i>borda</i>	[b'ɔrda] <i>borda</i>	[b'ɔrdɔ]		<i>bòrda</i>	<i>grange</i>
* <i>buk(on)+atam</i> ¹⁶	<i>musuzapi</i>	[buk ^h áta] <i>bokata</i>	[bugádɔ]		<i>bugada</i>	<i>lessive</i>
<i>cathedra</i>	<i>aulki</i>	[kajdéa] <i>kaidera</i>	[kadjérɔ]		<i>cadièra</i>	<i>chaise</i>
		[kaminét] <i>kam/binet</i>	[kabinét]	[kabinét] ¹⁷	<i>cabinet</i>	<i>armoire</i>
	<i>kailu</i>	[katʃ] <i>katx</i>	[katʃ]		<i>cath</i>	<i>cal</i>
<i>caldarium</i>	<i>galdaragile</i>	[kawté] <i>kauter</i>	[kawté]		<i>cautèr</i>	<i>chaudronnier</i>
<i>circare</i>	<i>bilatu</i>	[tʃérk ^h a] <i>txerka</i>	[sɛrká]	/sɛrká/	<i>cercar</i>	<i>chercher</i>
<i>frq *kotta</i>	<i>gona</i>	[kóta] <i>kota</i>	ez [ráwe]		<i>còta</i>	<i>jupe</i>
	<i>adore</i>	[kuázɛ] <i>koraje</i>	[kurádɛ]		<i>coratje</i>	<i>courage</i>
	<i>adoretsu</i>	[kuazús] <i>korajus</i>	[kuradzús]		<i>coratjós</i>	<i>courageux</i>
<i>lat. ar. *cutinna</i>	<i>(xerri) kailu</i>	[gotájna] <i>g/kota/eina</i>	[kútjɔ]		<i>coden(h)a</i>	<i>couenne</i>

¹⁵ Germanikoari mailegatua M. Grosclauden arabera (2000: 55).

¹⁶ Germanikoari mailegatua M. Grosclauden arabera (2000: 55). Hourquebiek eta Pinquek *bucatu* latina ematen dute (1982: 59).

¹⁷ Mako [] artean diren ahoskerak Escòsekoak ez dira, baina bai Gilbert Narioo Valensunekoarenak (Orteze ondoan).

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
	<i>kunder</i>	[kũ(n)dé] <i>kunder(a)</i>	[kunté]		<i>condèr</i>	<i>chapelet</i>
<i>curiosus</i>	<i>begiluze</i>	[kyjúʂ] <i>kürius</i>	[kyrjúʂ]		<i>curiòs</i>	<i>curieux</i>
	<i>frikun</i>	[kokĩ] <i>koki</i>	[kukĩ]		<i>coquin</i>	<i>coquin</i>
	<i>frikun txiki</i>	[kokiʎ'ɔt] <i>kokillot</i>	[kokin'ɔt]		<i>coquinòt</i>	<i>coquin (dim.)</i>
<i>cosina</i>	<i>lehengusu</i>	[kysýɲa] <i>küzüña</i>	[kuz'tjɔ] /kuz'tjə/		<i>cosia</i>	<i>cousine</i>
<i>daculam</i> ¹⁸	<i>sega</i>	[dáʎy] <i>dailü</i>	[dáʎɔ] /dáʎə/		<i>dalha</i>	<i>faux (outil)</i>
<i>duplus</i>	<i>bikoitz</i>	[dóble] <i>doble</i>	[dúble]		<i>doble</i>	<i>double</i>
	<i>estakuru</i>	[dezēkýza] <i>desenküsa</i>	[dezēkýzɔ] [dezēkýzə]		<i>desencusa</i>	<i>prétexte</i>
<i>dēs + honestus</i>	<i>ohoin</i>	[dezunést] <i>desonest</i>	[mawawnéste]		<i>desaunèste</i>	<i>malhonnète</i>
<i>placere</i>	<i>desplazer</i>	[desplazé] <i>desplazer</i>	[desplazé]		<i>desplaser</i>	<i>déplaisir</i>
	<i>erakasle</i>	[erez'ět] <i>errejent</i>	[rezén]		<i>(ar)regent</i>	<i>instituteur</i>
<i>spongia</i>	<i>belaki</i>	[espu'ɖza] <i>esponje</i>	[espu'ndzɔ] [espu'ndzə]		<i>esponja</i>	<i>éponge</i>
<i>sposare</i>	<i>ezkondu</i>	[espu'za] <i>esposa-tü</i>	[espuzá] ¹⁹ /espuzá/		<i>esposar</i>	<i>épouser</i>
<i>scālā, ærum</i>	<i>eskailera</i>	[eskelé] <i>eskeler</i>	[eskalé] /eskálə/		<i>escalèrs</i>	<i>escalier</i>
<i>fine</i>	<i>fin</i>	[fi] <i>fi</i>	[fi] /fi/		<i>fin</i>	<i>fin</i>
	<i>larruzko</i>	[foradýa] <i>forradüra</i>	ez		<i>forradura</i>	<i>fourrure, doublure</i>

¹⁸ Zelta M. Grosclauden arabera (2000: 59).

¹⁹ Gutxi edo ez erabilia Olorueko berriemaileen arabera.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
	<i>frantses</i>	[frantsɛ́s] <i>frantses</i>	[frantsés]		<i>francés</i>	<i>Français</i>
	<i>frantzimant</i>	[frantsim'át] <i>frantzimant</i>	[franʃimán]		<i>franchimand</i>	<i>qui mime le français</i>
<i>frigus, frigida</i>	<i>fresko</i>	[frɛʃk] <i>fresk</i>	[frɛsk]	/frɛsk/	<i>fresc</i>	<i>frais</i>
	<i>freskura</i>	[frɛʃk'ýa] <i>fresküra</i>	[frɛsk'ýrɔ]		<i>frescura</i>	<i>fraicheur (temps)</i>
<i>bas latin faluppa</i>	<i>barrabas</i>	[fripú] <i>fripu</i>	[fripú]	[fripú']	<i>fripon</i>	<i>fripon</i>
<i>germ *witan</i>	<i>kirten</i>	[gidér] <i>gider</i>	ez		<i>guidar</i> ²⁰	<i>petit manche</i>
	<i>burruntzali</i>	[gáhe] <i>gahe</i>	[gáħɔ] ²¹	[gáhə]	<i>gaha</i>	<i>cuiller à pot</i>
<i>vastare</i>	<i>gastatu</i>	[gáʃta] <i>gasta-tü</i>	[gwastá]	/gwastá/	<i>g(u)astar</i>	<i>gâter</i>
<i>graneriu</i>	<i>bihitegi</i>	[grané] ²² <i>graner</i>	[graé]	/graé/	<i>gra(nh)èr</i>	<i>grenier</i>
<i>frq. *hardjan</i>	<i>ausart</i>	[hardít] <i>hardit</i>	[hardít]		<i>hardit</i>	<i>hardi</i>
	<i>zoriontsu</i>	[ijúʃ] <i>irus</i>	[yrús]	[irús] ²³	<i>urós</i>	<i>heureux</i>
<i>jumpare</i>	<i>zabundu</i>	[zũ'pa] <i>junpa-tü</i>	[zỹpá]	/jumpá/	<i>junpar</i>	<i>balancer</i>
<i>glōriōsa</i>	<i>harropuztu</i>	[lorjúʃ] <i>lorius</i>	[glurjúʃ]		<i>gloriós</i>	<i>vaniteux</i>
	<i>zoriongabe</i>	[maleúʃ] <i>malerus</i>	[malyrús]		<i>malurós</i>	<i>malheureux</i>

²⁰ Olorueko berriemaileek forma hori ez dute ezagutzen; biarnerari mailegu bat ote da ?

²¹ « Zali » Olorueko berriemaileen arabera.

²² Zubererak bokal arteko -n- begiratu du, baina azentua azken silaban da. [garné] metatesia badugu ere.

²³ Aspeko ibarran [irús] Olorueko berriemaileen arabera.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
	<i>trakets</i>	[maleʃtrýk] <i>malestrük</i>	[dezeʃtrýk] ²⁴		<i>desestruc</i>	<i>maladroit</i>
<i>mālitiōsus</i>	<i>jostalari</i>	[malesjúʃ] <i>malezius</i>	[malisjúʃ]		<i>maliciós</i>	<i>malicieux</i>
<i>mantellum</i>	<i>eskuare</i>	[mātétʃ] <i>mantetx</i>	[mātét] ²⁵		<i>mantèth</i>	<i>manteau (cheminée)</i>
		[man(e)úʃ] <i>manus</i>	[maɲús]		<i>manhós</i>	<i>maniéré, couvé</i>
<i>medecina, medicus</i>	<i>mediku</i>	[bedezí] <i>bedezi</i>	[medesí]		<i>medecin</i>	<i>médecin</i>
<i>minus</i>	<i>gutiago</i>	[mentʃ] <i>ments</i>	[menʃ] [mens] ²⁶		<i>mens(h)</i>	<i>moins</i>
	<i>zurgin</i>	[menyzé] <i>menüser</i>	[menyzé]		<i>menüsèr</i>	<i>menuisier</i>
<i>mixtūra</i>	<i>mestura</i>	[meʃtýa] <i>mestüra</i>	[meʃtýrɔ] /meʃtýrə/		<i>mestura</i>	<i>méture</i>
<i>mixtūra</i>	<i>neurtu</i>	[mezýa] <i>mesüra-tü</i>	[mezyrá] /mezurá/		<i>mesurar</i>	<i>mesurer</i>
	<i>ozpin</i>	[minágre] <i>minagre</i>	[binágre]		<i>vinagre</i>	<i>vinaigre</i>
	<i>ispilu</i>	[míaʎ] <i>mirail</i>	[miráj]		<i>miralh</i>	<i>miroir</i>
<i>muccare</i>	<i>musuzapi</i>	[mukanáʃ] <i>m/bukanas</i>	[mukadé] ²⁷		<i>mocanàs</i>	<i>mouchoir</i>
	<i>almaiz</i>	[murté] <i>murter</i>	[murté] [murté]		<i>mortèr</i>	<i>mortier</i>
<i>nōdus</i>	<i>korapilo</i>	[nyt] <i>nüt</i> ²⁸	[nyt] ²⁹ /nut/		<i>nod</i>	<i>noeud</i>

²⁴ Olorueko berriemaileen arabera. Per Noste *Dictionnaire Français-Occitan (gascon)* hiztegiak *malestruc* ematen du.

²⁵ J. Bonnemasonek [mātétʃ] aipatzen du Aspe ibarrean (2005: 75), Olorueko berriemaileek baieztatzen dute.

²⁶ Robert L.-k lehen forma eta Nathalie M.-k bigarrena.

²⁷ *Mocader* Olorueko berriemaileentzat. Per Noste-n *Dictionnaire Français-Occitan (gascon)* hiztegiak bi formak ematen ditu.

²⁸ Zubererak *oropilo* ere bai badu, desegiteko zaila delarik.

²⁹ Olorueko berriemaileetarik batek: [nyt] (N. M.), besteak : [nut] (R. L.).

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>oboedire+??</i>	<i>obeditzaile</i>	[obedj'èt] <i>obedient</i>	ez ³⁰		<i>aubedissent</i>	<i>obéissant</i>
<i>honestus</i>	<i>zintzo</i>	[unéʂt] <i>onest</i>	[awnéste]		<i>o/aunèste</i>	<i>honnête</i>
<i>hos(pi) tal(em)+arium</i>	<i>aterpekide</i>	[oʂtalé] <i>ostaler</i>	[ustalé] ³¹		<i>ostalèr</i>	<i>aubergiste</i>
	<i>ardo gorri</i>	[pa lét] <i>pailèt</i>	[pa lét] [pa lét]		<i>palhet</i>	<i>vin rosé</i>
<i>behe-lat. parochia</i>	<i>parrokia</i>	[pa ropí(j)a] <i>parropia</i>	[pa rókɔ]		<i>parròpia</i>	<i>paroisse</i>
<i>pastillum</i>	<i>talo</i>	[paʂtétʃ] <i>pastetx</i>	[pa stét] ³²		<i>pastèth</i>	<i>galette de maïs</i>
<i>pausa</i>	<i>atsedenaldi</i>	[pʰawʂáda] <i>pausada</i>	[páwɔ] [pawzádə]		<i>pausada</i> ³³	<i>pause</i>
<i>pauper</i>	<i>pobre</i>	[p ráwe] <i>prau(b)e</i>	[p ráwbɔ] /p ráwbə/		<i>praube</i>	<i>pauvre</i>
	<i>belarritako</i>	[pédént] <i>pendent</i>	[pédén] [péd'èts] ³⁴		<i>pendent</i>	<i>boucle d'oreille</i>
		[pe λ'ɔt] <i>peilot</i>	[pe g'ɔt]		<i>pegòt</i>	<i>niais, nigaud</i>
<i>perdere</i>	<i>galdu</i>	[pe rdýt] <i>perdü</i>	[pe rgýt] ³⁵		<i>perdut</i>	<i>perdu, triste personne</i>
<i>pira</i>	<i>madari</i>	[p éa] <i>pera</i>	[p éɔ] /p éə/		<i>pera</i>	<i>poire</i>

³⁰ Olorueko berriemaileek ez dute erabilten Per Noste-n *Dictionnaire Français-Occitan (gascon)* hiztegiak ematen duen *aubedissent* forma.

³¹ Olorueko berriemaileek ez dute erabilten. Per Noste-n *Dictionnaire Français-Occitan (gascon)* hiztegiak « aterpekide » adiera ematen du.

³² J. Bonnemasonek dio: « La prononciation basque est celle de la montagne » (2005: 77), [pa stétʃ] beraz.

³³ Gilbert Nariook emana. Per Nosten *Dictionnaire Français-Occitan (gascon)* hiztegian ez dago.

³⁴ Pluralean Gilbert Nariooren arabera.

³⁵ -g-ekin Olorueko berriemaileen arabera.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>pietatis</i> ³⁶	<i>urrikalmen</i>	[pjetáte] <i>pietate</i>	[pjetát]	[pjetát]	<i>pietat</i>	<i>pitié</i>
<i>plangere</i>	<i>deitoratu</i>	[pláni] <i>plañi-tü</i>	[pláne]	/pláne/	<i>plànher</i>	<i>plaindre</i>
<i>placere</i>	<i>atsegin</i>	[plazé] <i>plazer</i>	[plazé]	/plazé/	<i>plaser</i>	<i>plaisir</i>
	<i>plaza txiki</i>	[pla.j'ot] <i>plaxot</i>	[plasótɔ]	[pla.j'otə]	<i>plaxot</i>	<i>petite place</i>
<i>plicare</i>	<i>plegatu</i>	[pléga] <i>plega-tü</i>	[plegá]		<i>plegar</i>	<i>plier</i>
<i>præstare</i>	<i>prestatu</i>	[présta] <i>presta-tü</i>	[prestá]	/prestá/	<i>prestar</i>	<i>prêter, préparer</i>
<i>prēhensio</i>	<i>preso</i>	[prezuné] <i>presuner</i>	[prezuné]		<i>presonèr</i>	<i>prisonnier</i>
<i>porcus</i>	<i>txerrikume</i>	[pujk'ot] <i>puikot</i>	[purk'ot]	[purk'ot]	<i>pourcòt</i>	<i>cochon, saligaud</i>
<i>putere + nasus</i>	<i>zimitz</i>	[pyrnáf] <i>pürmax(a)</i>	[pyrnáfɔ]	[pyrnáfə]	<i>purnaisha</i>	<i>punaise</i>
	<i>ukabil</i>	[pynét] <i>püinet</i>	[pynét]	[pynét]	<i>punhet</i> ³⁷	<i>poing</i>
<i>ridere</i>		[áraAeA'ät] <i>arraileilant</i>	[aridulén]		<i>arridolent</i>	<i>qui a de l'humour</i>
<i>rātīōnis</i>	<i>arrazoi</i>	[arrazū'] ³⁸ <i>arrazu</i>	[razú]	/rezū'/	<i>rason</i>	<i>raison</i>
<i>sapone</i> ³⁹	<i>xaboi</i>	[jabū'] <i>xabu</i>	[sablú]	/sablū'/	<i>sab(l)on</i>	<i>savon</i>
<i>sartāginem</i>	<i>zartagin</i> ⁴⁰	[sart ^h án] <i>zartan</i>	[sartánɔ]		<i>sartana</i>	<i>grilloir à châtaignes</i>

³⁶ Latinari eta ez gaskoiari mailegatua behar bada, gaztelaniaren *piedad* hurrunagoa delarik.

³⁷ « Eskumutur » adiera.

³⁸ T. E.-E.k sudurkaritzetik gabeko formak nahiago ditu : [arrazú], [jabú] etab.

³⁹ Germanikoaren **saipon*-etik.

⁴⁰ Gaztainak erretzeko tresna.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
<i>sātīōnis</i>	<i>urtaro</i>	[ʃazũ'] <i>sasu</i>	[sazú]	/sezú/	<i>sason</i>	<i>saïson</i>
<i>secare</i>	<i>zerratu</i>	[ʃéga] <i>sega-tü</i>	[segá]	/segá/	<i>segar</i>	<i>scier</i>
<i>sequere</i>	<i>segitu</i>	[ʃégi] <i>segi-tü</i>	[segí]	/segí/	<i>seguir</i>	<i>suirve</i>
<i>securu</i>	<i>segur</i>	[ʃegÿr] <i>segür</i>	[segÿ]	/segÿ/	<i>segur</i>	<i>sûr</i>
<i>september</i>	<i>irail</i>	[ʃeteme] <i>seteme</i>	[setéme]		<i>seteme</i>	<i>septembre</i>
<i>serius, seriusus</i>	<i>serio</i>	[ʃejúʃ] <i>serius</i>	[serjúʃ]		<i>seriós</i>	<i>sérieux</i>
<i>sōrdīdīus</i>	<i>areago</i>	[ʃɔrdéj] <i>sordei(s)</i>	[surdéj]		<i>sordeis</i>	<i>pire</i>
<i>tabulam</i>	<i>taula</i>	[táwla] <i>taula</i>	[táwla]	/táwla/	<i>taula</i>	<i>planche</i>
<i>tabulam+??</i>	<i>zola</i>	[tawláda] <i>taulada</i>	[tawládɔ] ⁴¹		<i>(en)taulada</i>	<i>plancher</i>
		[trabatétj] ⁴² <i>trabatetx</i>	[trabatét]		<i>travatèth</i>	<i>chevron de comble</i>
	<i>tratulari</i>	[tratyl'ät] ⁴³ <i>tratülant</i>	ez		<i>maquinhon</i>	<i>maquignon</i>
<i>tendere</i>	<i>samur</i>	[tr'ēde] <i>trende</i>	[tr'ēde]		<i>trende</i>	<i>tendre</i>
	<i>odolki</i>	[trip'ɔt] <i>tripot</i>	[trip] [tripú]		<i>trip, tripon</i>	<i>boudin</i>

⁴¹ « Mahaitara » Olorueko berriemaileen arabera.

⁴² Peillenek emana, Lhandek *trabatexa*. T. E.-E.k ez du ezagutzen.

⁴³ [tratal'ät] T. E.-E.ren arabera.

Latina	Batua	Zuberera	Olorue	Escòs	Gaskoia	Frantsesa
	<i>ezkai</i>	[tʃarp'ɔtʃ] ⁴⁴ <i>txarpoil/tx</i>	ez		<i>sarpoth</i> ⁴⁵	<i>thym</i>
<i>exsuccare</i>	<i>eskuoihal</i>	[tʃykadé] <i>txükader</i>	[éʃyɡadé]		<i>eishugader</i>	<i>torchon</i>
	<i>hezetsu</i>	[ými] <i>ümi</i>	[ymíde]		<i>umide</i>	<i>humide</i>
		[siflét] ⁴⁶ <i>z/xiflet</i>	ez [sīkét] [kuhát]		<i>estiflat</i>	<i>gifle</i>

⁴⁴ [tʃarp'ɔtʃ] T. E.-E.ren arabera.

⁴⁵ « Sarpoil » biarneraz eta ez « ezkai ».

⁴⁶ P. Lhandek *zifleta* ematen du (*Dictionnaire basque-français et français-basque...*).

Bibliografia laburra

- Allières, J., 1975, “La fonction ethno-démarcative en linguistique”, *Actes du IIe Colloque international de linguistique fonctionnelle* (Clermont-Ferrand, 1975/07/22-27), C.R.D.P., Clermont-Ferrand, 173-180.
- , 2001, *Manuel de linguistique romane*, Paris, Honoré Champion.
- Bonnemason, J., 2005, *Interférences linguistiques entre basque & gascon (béarnais)*, Pyrémone / Princi Negue, Monein/Monenh.
- Coyos, J.-B., 1999, “Aperçu de la phonétique, de la phonologie et de la morphologie”, in *Le parler basque souletin des Arbailles — Une approche de l’ergativité*, L’Harmattan, Paris: 57-93.
- , 2001, “A propos de *Les emprunts de la langue basque à l’occitan de Gascogne de Txomin Peillen*”, *Lapurdum* 6, 391-419.
- , 2006, “L’apport lexical de l’occitan gascon béarnais au basque souletin”, *Bulletin du Musée basque*, hors série, 201-223.
- , 2010, “De l’apport lexical du basque souletin”, *L’apport de Gerhard Rohlf s à la connaissance des langues pyrénéennes*, Oloron-Sainte-Marie (Biarno), 2007/02/02-03.
- Davant, J.-L., 2008, *Xiberoko jauna*. Pastoral.
- Gaffiot, F., 1964 (1937), *Dictionnaire illustré Latin-Français*, Librairie Hachette, Paris.
- Grosclaude, M., 2000, *70 clés pour la formation de l’occitan de Gascogne*, Per Noste — La Civada, Pau.
- , 2006 (2e édition), *Dictionnaire Toponymique des Communes Béarn*, éditions Cairn et éditions Reclams, Pau / Serres-Castet.
- Haase, M., 1990, “Erdal hitzen mailegatzea Iparraldeko euskaraz”, *Euskera* XXXV, 2, 405-415.
- , 2002, “Basque et gascon en Basse-Navarre”, *Bulletin du Musée basque*, 201-223.
- Hourquebie, F.; Pinque M., 1982, *Phonologie synchronique et phonétique historique du parler d’Escos (Béarn)*, Giovanna Madoniaren gidaritzapean, Université René Descartes, Paris, polikopia.

- Lafon, R., 1937, “Tendance à la palatalisation de la sonante *u* dans les parlers basques du Nord-Est”, *Revue de Linguistique Romane* XIII.
- , 1962, “Sur la voyelle *ü* en basque”, 57.
- Peillen, T., 1992, “Zubereraren bilakaeraz ohar batzuk”, *Nazioarteko dialektologia biltzarra*, Iker, 7, Euskaltzaindia, Bilbo: 247-272.
- , 1998, *Les emprunts de la langue basque à l'occitan de Gascogne*, Estudios de la UNED, Madril.
- Per Noste, 2005, *Dictionnaire Français-Occitan (gascon)*, 2 liburuxka, Orthez/Ortese, Per Noste.
- Rohlf's, G., 1977 (1935), 3. edizio emendatua, *Le Gascon Etudes de philologie pyrénéenne*, Max Niemeyer Verlag - Mairimpouey Jeune, Tübingen - Pau.